

МІКРОТОПОНІМІКОН СЕЛА БЛЮДНИКИ (ГАЛИЦЬКИЙ Р-Н, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ.): ІСТОРИКО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Анна Харченко,

II курс, філологічний факультет.

Науковий керівник – Дрогомирецький П.П.,

кандидат філологічних наук, доцент.

Багатий спектр свого досвіду, міфологічну основу давніх вірувань і переконань, свою ментальність і світогляд народ закарбовує у топонімах, які справедливо називають мовою землі. Дослідивши етимологію географічних назв, ми сягаємо глибших пластів своєї історії. Декодувати інформацію, яку ввібрали в себе мовчазні сучасники далеких подій, допомагає глибокий історико-етимологічний аналіз, адже значна частина топонімів це слова з різних історичних епох, іноді зустрічаються слова з іншомовного прошарку.

Тому у дослідженні топонімікону слід звернутися до підходу структури лексичного значення, закладеного О.О. Потебнею. Саме внутрішня форма слова допомагає у дослідженні етимології, дериватології та мотивації назв. У більшості топонімів внутрішня форма прозора, але в інших вона потребує глибокого лінгвістичного аналізу.

Український мовознавець Ірина Железняк наголошує на великому значенні топонімів Правобережної України – ареалу архаїчних слов'янських назв: “Спадковість, відбиття поступових переходів у мові законсервовані в географічних назвах, зокрема, Правобережної України. Тож можна гадати, що саме Правобережна Україна була тим тереном, де зародився і розвинувся слов'янський етнос, мова якого набула певних окремішніх рис” [1, с.49].

На тлі сказаного треба розглядати і мікротопонімікон Прикарпаття, і часточку цієї самобутньої території можна побачити на дослідженні одного із сіл Івано-Франківської області – села Блюдникі. Одна з перших літописних згадок про нього зафіксована під 1443 році у судовому записі м. Галича.

Етимологія назви на перший погляд прозора – “поселення з інтенсивним чи вмілим виготовленням блюд”. Але існують ще інші версії, тому і виникає дискусійна варіативність, пролити світло на яку зможе ґрунтовний лінгвістичний аналіз.

Слово “блюдо” прийшло в українську мову з готської, тому вже могло достатньо прижитися, щоб стати джерелом найменування. Якщо фонетичне освоєння назви у серидовищі слов'янських мов пройшло майже однаково, то лексичне значення різняться суттєвими відтінками, порівняймо: укр. “блюдо” – “велика миска, блюдце”, болг. “блюдо”, білор. “блюда”, давньоруське “блюдо” – “дерев'яна миска”. Готське ‘biuds’ означало “блюдо”, або те, на чому подають що-небудь”. Грінченко подає ще і таке значення: дерев'яна посуда для бринзи.

Проте відтинки у лексичному значенні не заперечують основної версії, тому що тут було можливим виготовлення як глиняного, так і дерев'яного посуду. Але чи не найважливішою є фіксація слова БЛЮДНИКЪ у "Словнику української мови 16-1 пол. 17 ст., де воно подається із значенням "посуда, черпак".

Проте, крім вказаного значення вказаний словник подає БЛЮДНИКЪ як паралельну форму до БЛУДНИКЪ із такою семантикою:

1. той, хто відступає від церковних догм, порушує правила;
2. розпусник, перелюбник, блудник,

Але наведені вище лексичні значення не могли лягти в основу найменування вже тільки тому, що виникли тільки із прийняттям християнства, їхня афіксація відбулася у 16 ст., а гончарське ремесло виникло ще задовго до того, як серед народу з'явилися "відступники від церковних догм".

Версією, спроможною дискутувати із нашою основною (тобто походження назви від слова БЛЮДНИКЪ, БЛЮДО у значенні "посуда"), виступає можлива етимологія від дієслівної форми СЪБЛЮДАТИ, де і проявляється наш корінь БЛЮД. Але, щоб лягти в основу найменування, дане слово мало бути високочастотним, тобто мати всі ознаки продуктивної моделі, а, значить, закріпитися якщо не у літературній мові, то хоча б у діалектній. Але у західних діалектах ми його не зустрічаємо. По-друге, щоб лягти в основу найменування, слово СЪБЛЮДАТИ мало б пройти ряд морфемних усічень, а потім знову процес афіксації, що вимагає тривалого часу.

Даний лексико-етимологічний аналіз безперечно свідчить на користь головної версії, оскільки мотивація і внутрішня форма підтверджується як на лексичному, так і на морфологічному та морфемному рівнях.

Про давнє походження села Блюдники яскраво свідчить багатий мікротопонімікон, що допомагає простежити історію села, бо містить зразки слів з різних епох.

Етимологічний аналіз допомагає розв'язувати складну проблему слов'янського етногенезу. Якщо назви великих населених пунктів і їхніх вулиць були заполітизованими, то це найменше торкнулось мікротопонімів села. Вони ввібрали в себе історію лексики і народу, давнє і сучасне, слов'янське і власнеукраїнське. Прислухайтесь, вчімся розуміти вічну мову землі...

1. Железняк І. Вивчаючи мову землі // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1991. – №8. – С.49-50.
2. Словник української мови 16-1 пол. 17 ст. Випуск 2. – Львів, 1994.
3. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т.1. – М., 1964.
4. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. – К., 1989.